

**ORHAN PAMUK'UN "BENİM ADIM KIRMIZI" ADLI ROMANIYLA
ULRICH PLENZDORF'UN "GENÇ W'NİN YENİ ACILARI" ADLI
ROMANLARINDA ÖLÜ-ANLATICI (NEKRO-NARRATÖR) TUTUM**

**Necro-narrater attitude in the novels "My Name is Red" by Orhan Pamuk
and "Recent Sufferings of the Young W+ by Ulrich Plenzdorf**

Dr. Ahmet SARI*

ÖZET

Bu makalede, son dönemlerde özellikle de sinemada çok rağbet gören bir anlatım tutumu olan ölü-anlatıcı (nekro-narratör) kavramının izahı yapılacaktır. Onun sinemada değil de çağdaş iki romanda nasıl ele alındığı üzerine durulacaktır. Orhan Pamuk'un ve Ulrich Plenzdorf'un romanlarında uyguladıkları bu tutumun nasıl bir şekil aldığı araştırılacak ve o metinlerde yansımaları görülecektir. Nekro-narratör kavramının farklı şekillerde edebi metinlerde nasıl yer aldığı, yazarlar tarafından nasıl kullanıldığı, yapıtların çözümlenmesi ile daha açık bir şekilde görülecektir.

Anahtar Kelimeler: Nekro-narratör, Ölü-anlatım, Orhan Pamuk, Ulrich Plenzdorf, roman.

ABSTRACT

In this essay, the explanation of the concept of the necro-narrater which notion is highly popular narrating attitude recently especially in the field of cinema, is to be made. It will be discovered how it is will be dealt with in the two contemporary novels, not in the field of cinema. It will be focused on what forms this attitude takes, the attitude seen in the novels of Orhan Pamuk and Ulrich Plenzdorf, and its reflections in these texts will be studied. It will be more clearly seen with the analyze of the works how the concept of necro-narrater accure in difference ways in the literary texts, how it is used by the author.

KeyWords: Necro-narrater, necro-narrating, Orhan Pamuk, Ulrich Plenzdorf, novel.

* Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi.

Son dönemlerde özellikle sinema dilinde daha sık görülmeye (American Beauty) ve edebiyatta da kullanılmaya başlanan "nekro-narratör tutum"un birebir Türkçesi "ölü-anlatıcı tutumu"dur. Edebi eserlerde çok sık görülen ve klasik metinlerin büyük bir yüzdelik dilimini oluşturan anlatıcıların yaşadığı, canlı olduğu anlatım tutumu günümüze kadar sarkan zaman diliminde artık olağan hale gelince ve okurları, izler çevreyi de yıldırınca, yazarlar, edebi eserde anlatım teknikleri bakımından yeni arayışlar peşinden koşmuşlardır. Edebi eserin orijinalitesinin de belirtisi olan böylesi buluşlar elbette her yazarın bulabileceği ya da oturup da anında kaleme alabileceği bir kurguyu ve yaratıcılığı içermemektedir. Sinemada sık sık kullanılan ve ölü bir anlatım perspektifini temel aldığı için ölmeden önce yaşadıklarının bir nevi anlatılmasından dolayı bir anlamda flash-back'lerle (geriye dönüşler) de biçimsel açıdan yakınlıkları olan ölü-anlatıcı tutumun yapıta apayrı bir derinlik kattığı ve ele aldığı konuyu da ilginç bir hale getirdiği yadsınamaz.

Yaratıcı bir düşüncenin ve geleneksel anlatım tekniklerine alternatif oluşturma ve geliştirme çabasının bir ürünü olan ölü-anlatıcı tutumun da farklı farklı çeşitleri vardır. Biz bu nedenden ötürü Orhan Pamuk'un *Benim Adım Kırmızı* adlı romanıyla Ulrich Plenzdorf'un *Genç W'nin Yeni Acıları* adlı romanını bu anlatı türünün iki farklı örneği olarak ele almayı uygun gördük. Çünkü bu romanlarda ölü-anlatıcının birbirinden farklı olduğu da gözlemlenecektir. Ölü-anlatıcı anlatım tutumuna sahip olan anlatıcı tanrısal perspektife sahip olabileceği gibi, burnunun önünü göremeyen bir anlatım tutumuna da sahip olabilir. Orhan Pamuk'un romanının bu açıdan çok büyük bir önemi vardır. Daha çok polisiye metinlerde görülen ben-anlatıcının bildiği bilgileri oktoryal ya da tanrısal perspektifle okurlarına tamamıyla anlatmama durumu, bir "kısıtlı-oktoryal perspektifi"nin de dışı vurumudur.

Orhan Pamuk, *Benim Adım Kırmızı* adlı eserinde hem ölü-anlatıcı tutumu, hem de romanın başında yer alan bölümlerde bir kısıtlı-oktoryal tutumu metnine uygulamıştır. Normalde oktoryal tutumun metnin içinde yer alan hemen hemen her şeyi bilmesi, görmesi, işitmesi gerekirken ve yine bu anlatıcı tutumun gizli kapaklı her şeyden haberdar olması, romanın kahramanlarının gücünün yetmediği her şeye gücü yeten bir görüntü çizmesi gerekirken, bir şekilde okurda merak uyandırmak, metnin gizli kalmasını sağlamak, metni gizemli hale getirmek, postmodern romanların da öğelerinden biri olan anlatıcının, kendisini pür-dikkat takip eden dikkatli okurla dalga geçmek, onun zekâsını aşağılamak, anlattığı metne okurun hak ettiği dikkat değerini verip vermediğinin izini sürmek için yapılan bilinçli bir uygulamadır bu uygulama. Okur, zaten metnin başında olayın akışını, metnin düğüm noktasını çözerse, ne polisiye metinlerde ne de polisiye, aşk ve entrikayı içeren gizemli, bir bulmacayı andıran romanlarda

dikkatini bu metne odaklayamayacak, merakı romanın sayfaları ebadınca tetikte tutacak bir çabayı da daha baştan yitirmiş olacaktır. Kısıtlı-oktoryal tutum bu açıdan bakıldığında metne bir zenginlik katar ve anlatıcının okura vereceği bilginin dozajını ayarlamayı öngörür. Yazar, meraklı ve dikkatli okura, kendi zekâsını romanda sınamaya kalkmış heyecanlı okura istediği kadar bilgiyi verir ve gerisini okura verme gereğini hissetmez. Okur, metnin geneline parça parça serpiştirilmiş, yapboz oyunlarını hatırlatan, her biri gerçi kendi içinde küçük anlamlara sahip olan ama ancak ve ancak diğer düzinelerce yapboz taşlarıyla bir araya geldiğinde bir anlam ifade eden biricik yapboz taşlarından bir anlam çıkarmaya ve gerçeği bulmaya çalışır. Ölü-anlatıcı tutum da oktoryal ya da kısıtlı-oktoryal tutumun bir ögesidir ve onun bir alt birimidir.

Orhan Pamuk, *Benim Adım Kırmızı* adlı romanında, Türk resim geleneğinde hele de minyatürlerde suret yasağının hüküm sürdüğü bir dönemde padişah tarafından, Türk resim geleneğinde bir çığır sayılacak fakat geleneği de yadsıdığından çok tehlikeli bir misyonla görevlendirilen birkaç musavvirin, müzehhibin başlarına gelenleri konu eder. Klasik Türk resim geleneğinin uzmanları minyatürde kendileri için tahsis edilen yerde uzmanlıklarını ve becerilerini konuşacaklar ama minyatürün orta yerini boş bırakacaklardır. Minyatürün merkezinde ise daha çok İtalyan resminde görülen suretlerden etkilenecek yasak olmasına rağmen bir müzehhip tarafından bu yere bir padişah sureti eklemenecektir. Romanın ilerleyen bölümlerinde bu eylem gerçekleştirilmeden müzehhip öldürülür ve proje akim kalır. Oktoryal anlatıcı, romanda ben anlatıcı perspektifine sahip olan müzehhibin öldürülmesini tafsilatıyla vermesine rağmen, nasıl öldürülüşünü, kuyuya nasıl götürülüşünü, buraya nasıl atılışını, kemiklerinin kırılışını, ruhunun bedeninden nasıl çıkışını ve ay altı âlemine ait olmayan ay üstü âlemine ait metafizik olayları bile anlatmasına rağmen, karanlıkta müzehhibi öldüren kişiyi okurlardan saklamaktadır. Ben anlatıcının bir noktada yaşadığı ve sonra öldürüldüğü fakat öldürülmesine rağmen anlatıya kaldığı yerden devam etmesine, hem de normal insanların göremeyeceği, bilemeyeceği metafiziki olayları da anlatmasına bakılırsa anlatım tutumu olarak devreye ölü-anlatıcının girdiği görülecektir. Öldürülmeden önce, öldürülürken ve öldürüldükten sonra anlatıyı sürdüren ölü-anlatıcının neler anlattıklarına bakmakta fayda vardır. İlk romanın prolog kısmını vererek ölü-anlatıcının nasıl da konuştuğuna bakalım:

Şimdi bir ölüyüm ben, bir ceset, bir kuyunun dibinde. Son nefesimi vereli çok oldu, kalbim çoktan durdu, ama alçak katilim hariç kimse başıma gelenleri bilmiyor. O ise, iğrenç rezil,

beni öldürdüğünden iyice emin olmak için nefesimi dinledi, nabzıma baktı, sonra böğrüme bir tekme attı, beni kuyuya taşıdı, kaldırıp aşağı bıraktı. Taşla önceden kırıldığı kafatasım kuyuya düşerken parça parça oldu; kemiklerim kırıldı, ağzım kanla doldu.¹

Ölü-anlatıcı, iç monologları andıran konuşmalarında öldürülüşünden sonra dört günün geçtiğini, eşinin ve çocuklarının kendisini merak ettiğini söyler, ölümüne belki de alışıkları düşüncesiyle de eseflenir; ölü-anlatıcı müzehhip padişahın nakkaşhanesinde en iyi tezhipleri yaptığından dolayı gelirin de iyi olduğunu (dokuz yüz akçe) ve bu nedenin de öldürülmesine bir etken olduğunu dillendirir:

Mutluydum, mutluymuşum; şimdi anlıyorum: Padişahımızın nakkaşhanesinde en iyi tezhipleri ben yapardım ve ustalığı bana yaklaşabilecek başka bir müzehhip de yoktu. Dışarıda yaptığım işlerle elime ayda dokuz yüz akçe geçerdi. Bunlar da tabii, ölümümü daha da dayanılmaz kılıyor.²

Ölü-anlatıcı romanın ilerleyen sayfalarında tezhip sanatını ne şekilde, neye ve nerelere yaptığını açıklarken sanatını icra ettiği genel alanlardan son dönemlerde kitaplara odaklandığını, çünkü padişahın nakışlı kitaplara çok para verdiğini dillendirir:

Son yıllarda ise yalnızca kitap sayfaları üzerinde çalışıyordum, çünkü Padişahımız çok para veriyordu nakışlı kitaplara. Ölümle karşılaşınca paranın hayatta hiç önemli olmadığını anladım, diyecek değilim. İnsan hayatta değilken bile paranın önemini biliyor.³

Ölü-anlatıcı kendi anlatışına ket vurarak dünyada kazandığı paraları anlatmanın gereksizliğine inanır ve asıl önemli olan şeyin okurların da merak

¹ Orhan Pamuk; **Benim Adım Kırmızı**, İletişim Yayınları, İstanbul 1999, s. 9.

² A. g. y. s. 9.

³ A. g. y. s.10.

ettiği öbür dünyanın, ölümden sonra bir yaşamın var olup olmadığına, Cennetin, Cehennemnin varlığı meselesine dikkat çeker:

Şimdi bu durumda benim sesimi işitiyor olmanıza, bu mucizeye bakıp şöyle düşüneceğinizi biliyorum: Bırak şimdi yaşarken kaç para kazandığını. Bize orada gördüklerini anlat. Ölümden sonra ne var, ruhun nerede, Cennet ve Cehennem nasıl, orada neler görüyorsun? Ölüm nasıl bir şey, canın yanıyor mu? Haklısınız. Yaşarken insanın öte tarafta neler olup bittiğini çok merak ettiğini biliyorum....⁴

Ölü-anlatıcı okurlar için öbür dünyada gördüklerini uzun uzun açıklamaya devam eder. Öbür dünyanın varlığından fakat Kuran-ı Kerim'de sözü edilen o cennet bahçelerinin ve güzelliklerinin izine rastlayamadığından söz eder:

(...). Hatta dünyada ikiye bölünen ruhların burada birleştiğini bile söyleyebilirim. Ama, dinsiz kafirlerin, zındıkların ve Şeytan'a uyan küfürbazların iddialarının tersine bir öbür dünya da, şükür var. Oradan size sesleniyor olmam bunun kanıtı. Öldüm, ama gördüğünüz gibi yok olmadım. Öte yandan, Kuran-ı Kerim'de sözü edilen ve altlarından ırmaklar akan altından, gümüşten Cennet köşklerine, dolgun meyvalı iri yapraklı ağaçlara, bakire güzellere rastlayamadığımı söylemek zorundayım. Oysa Vakıa suresinde anlatılan Cennetteki o iri gözlü hurileri pek çok kereler nasıl da keyiflenerek resmettiğimi şimdi çok iyi hatırlıyorum...⁵

Ölü-anlatıcının adı Zarif Efendi'dir ve katilinin onu hunharca öldürmesinden dolayı ruhu bedenini terk edememiştir ve törenlere uygun biçimde gömülmediğinden dolayı ruhu acı çekmektedir:

⁴ A. g. y. s.10.

⁵ A. g. y. s. 10.

Kısaca: Nakkaşlar bölümünde ve üstatlar arasında Zarif Efendi diye bilinen ben öldüm, ama gömülmedim. Bu yüzden de, ruhum gövdemi bütünüyle terk edemedi. Cennet, Cehennem, neresiyse kaderim, ruhumun oralara yaklaşabilmesi için gövdemin pisliğinden çıkabilmesi gerekir. Başkalarının başına da gelen bu istisnai durumum, ruhuma korkunç acılar veriyor. Kafatasımın paramparça olmasını, gövdemin yarısının buz gibi bir suda kırıklar ve yaralar içinde çürümesini duymuyorum da, gövdemi terk etmek için çırpınan ruhumun derin azabını hissediyorum. Sanki bütün âlem benim içimde bir yerde sıkışarak daralmaya başlıyor.

Ölü-anlatıcı, katilinin onu öldürdükten sonra diğer dünyaya geçişini, 'daralma hissinden müthiş bir genişleme hissi' olarak değerlendirmektedir yani diğer dünyaya geçişi, can veriş; 'insanın kendi rüyasında kendini uyur gibi görmesi gibi yumuşacık' olarak değerlendirmektedir:

Bu daralma hissini, o eşsiz ölüm anımda hissettiğim şaşırtıcı genişlik hissiyle karşılaştırabilirim ancak. O hiç beklemediğim taş darbesiyle kafatasım kenarından kırıldığında, o alçağın beni öldürmek istediğini hemen anladım da, öldürebileceğine inanmadım. Umutla dopdoluymuşum, ama nakkaşhane ile evim arasındaki solgun hayatımı yaşarken hiç farketmezmişim bunu. Hayatta parmaklarım, tırnaklarım ve onu ısırduğım dişlerimle tutkuyla. Başıma yediğim diğer darbelerin acısıyla sizlerin canını sıkmayayım. Öleceğimi kederle anladığım zaman, içimi inanılmaz bir genişlik hissi sardı. Geçiş anını, bu genişlik hissiyle yaşadım: Bu yana varmam, insanın kendi rüyasında kendini uyur gibi görmesi gibi yumuşacık oldu. En son, alçak katilimin karlı, çamurlu ayakkabılarını

gördüm. Gözlerimi uyur gibi kapadım ve tatlı bir geçişle bu yana vardım.⁶

Ölü-anlatıcının bu aşamada bile bir şikâyeti vardır. Bu da hunharca öldürülmesine, vahşi bir ölümle yüzleşmiş olmasına rağmen çoğu kişiler tarafından hâlâ yaşıyor sanılmasıdır. Ölmesine rağmen bazı insanlar tarafından hâlâ hayatta olduğu ve gündelik eğlenceler peşinde koştuğu duygusu ve düşüncesi onun içini kemirmekte, bunun üzerine de katilinin bulunmasını ve ona dünyanın en kötü cezasının verilmesini dilemektedir:

Şimdiki şikâyetim, dişlerimin kanlı ağızımda leblebi gibi dökülmesinden, yüzümün tanınmayacak kadar ezilmesinden, ya da bir kuyunun dibinde sıkışıp kalmış olmaktan değil; hala yaşıyor sanılmaktan. Beni sevenlerin sık sık beni düşünüp, İstanbul'un bir köşesinde aptalca bir meşgaleyle hala oyalanıyor olduğumu, hatta başka bir kadının peşinden gittiğimi hayal etmeleri huzursuz ruhuma büsbütün azap veriyor. Bir an önce cesedimi bulsunlar, namazımı kılıp, cenazemi kaldırıp beni gömsünler artık! Daha önemlisi, katilim bulsun! O alçak bulunmadıkça, istiyorlarsa en muhteşem mezarlara gömsünler beni, huzursuzluk içinde mezarımda döne döne bekleyeceğimi, hepinize inançsızlık aşılacağımla bilmenizi isterim. Katilim olacak orospu çocuğunu bulun, ben de size öte dünyada göreceklerimi tek tek anlatayım! Ama katilimi bulduktan sonra ona mengene aletiyle işkence edip kemiklerinden sekiz onunu, tercihan göğüs kemiklerini, yavaş yavaş çitirdatarak kırmanız, sonra da o iğrenç ve yağlı saçlarını, işkencecilerin bu iş için yapılmış şişleriyle kafatasının derisini delerek, tek tek ve bağırarak yolmanız gerekir.⁷

⁶ A. g. y. s. 11.

⁷ A. g. y. s. 11-12.

Ölü-anlatıcı kendi öldürülüşünün ardında dinimize, geleneklerimize, âlemi görüş şeklimize karşı iğrenç bir kumpastan söz etmektedir ve yeniden katilinin bulunmasını dilemektedir:

Onca öfke duyduğum katilim kim, hiç beklenmedik bir şekilde beni niye öldürdü? Merak edin bunları. Âlem beş para etmez alçak katillerle dolu, ha biri, ha diğeri mi diyorsunuz? O zaman sizi şimdiden uyarıyorum: Ölümümün arkasında dinimize, geleneklerimize, âlemi görüş şeklimize karşı iğrenç bir kumpas var. Açın gözlerinizi, inandığınız ve yaşadığınız hayatın, İslam'ın düşmanları beni neden öldürdü, bir gün sizi neden öldürebilir öğrenin.⁸

Ölü-anlatıcı yaşadığı dönemlerde "derinlerdeki gerçek"le "ötelere gelen sestem" korkup bunları dikkate almadığını, bunlarla alay ettiğini dillendirmektedir. Şimdilerde ise kuyunun dibinde olduğunu kimse bilmediği için ancak bedeninin çürümesinden ve diğer insanların bu çürük et kokusunu alarak bedeninin hak ettiği bir defin eylemini ona uygun görmelerinden medet ummaktadır:

Bakın, ben de çıraklığında derinlerdeki gerçekten, ötelere gelen sestem korkar da dikkatimi vermez, alay ederdim böyle şeylerle. Sonum bu rezil kuyunun dibi oldu! Sizin de başınıza gelebilir bu; gözünüzü dört açın. Şimdi iyice çürüsem, iğrenç kokumdan beni belki bulurlar diye umutlanmaktan başka yapacak hiçbir şeyim yok. Bir de rezil katilime, bulunduğu, hayırsever birinin edeceği işkenceleri hayal etmekten başka.⁹

Orhan Pamuk'un *Benim Adım Kırmızı* adlı romanında ölü-anlatıcının söz konusu edildiği yer bu kadardır. Bir de karşılaştırmalı çalışmamızın diğer

⁸ A. g. y. s. 12.

⁹ A. g. y. s. 12.

kanadını oluşturan Ulrich Plenzdorf'un *Genç W.'nin Yeni Acıları*¹⁰ adlı romanında ölü-anlatıcının durumu nedir ona bakalım. Plenzdorf da Pamuk gibi kitabında ölü-anlatıcı anlatım tutumunu ön plana çıkarmıştır. Yazdığı *Genç W.'nin Yeni Acıları* adlı kitapla Almanya'da az bilinmesine rağmen bir çırpıda dünyaca tanınan bir yazar olan Plenzdorf bu eserinde Goethe'nin *Genç Werther'in Acıları*'na açık bir göndermede bulunmuştur. Roman kahramanının başlıktaki adı "W." olmasına rağmen bu ad Werther değil Wibeau'dur. Yazar romanın başlığını zaten bu şekilde yazarak Goethe'ye atıfta bulunmaktadır. Kendi eserini okuyanların bir nevi Goethe'nin eserine de bakmalarını, belki de kendi eserinin temelinde Goethe'nin Werther'inin konusu ve felsefesinin yattığını bizlere gizli bir şekilde ima etmektedir.

Plenzdorf'un eserinde bizleri daha çok ilgilendiren husus bu eserin Goethe'nin Werther'iyile benzerlikleri ya da benzemezliklerinden öte Plenzdorf'un romanın kurgusunu nasıl şekillendirdiğidir; bir anlatım tekniği olarak romandaki özgünlük ve yeniliktir. Plenzdorf'un kahramanı Edgar Wibeau, Goethe'nin Werther'inin kaderini paylaşmaz. Daha doğrusu intihar etmez. Onun şanssızlığı, bahtsızlığı para kazanmak için bulduğu bir inşaat şirketinde bulunduğu işte "duman çıkartmayan bir boya tabancasını tek başına ve basit aletlerle yapıp bu alanda ünlü olmak istese de, daha makinesinin ilk denenmesinde cereyana kapılıp ölmesinde"¹¹ yatmaktadır.

Roman zaten Edgar Wibeau'nun annesi Else Wibeau'nun Berlin ve Volkswacht gazetesinde yer alan ölüm ilanı ile başlar. Edgar Wibeau ölmüştür ama Plenzdorf romanın kurgusunda ölü Wibeau'yu yaşayanların yaptıkları konuşmaya müdahale ettirir. Romandaki fiktif dünyada hayatta olanlar, metinde alıntı gibi gözükken paragraflarda konuşmalarını sürdürüp Wibeau'yu anarken, ya da Wibeau hakkında konuşmalar gerçekleştirirken Edgar Wibeau ölü olmasına rağmen alıntı gibi görünmeyen ve normal bir paragraf gibi geniş açılımları olan paragraflarda gerçek dünyadaki okurlara ve fiktif dünyadaki konuşulanlara müdahale eder. Bu durumu ve anlatım tutumunu romanı Türkçeye çevirip ona bir de Önsöz yazar Nuran Özzer'in kendi kaleminden almakta fayda görüyoruz:

"Edgar'ın ölümünden sonra babası Mittenberg'e gelir ve annesine, Willi'ye, Charlie'ye, iş yerindeki şefi Addi'ye Edgar ve ölümü hakkında sorular sorar. Bu arada Edgar bu konuşmaları öbür dünyadan yorumlarıyla kesip,

¹⁰ Ulrich Plenzdorf, *Genç W.'nin Yeni Acıları*, (Nuran Özzer çevirisi), Gündoğan Yayınları, Ankara 1991, 98 s.

¹¹ A. g. y., (Çevirmenin Önsözü Bölümü'nden), s.7.

olaya karışır. (Babanın soruları ve cevaplar kitapta tırnak içinde verilmektedir). Böylece şimdiki zaman ile geçmiş zaman arasında bir köprü kurulmuş olur. Çağdaş yazarların eserlerinde kullandıkları montaj tekniği, bu kitapta da kendini göstermektedir. Kitapta kullanılan üç ayrı anlatım katmanı (Gerçek anlatım katmanı-Geçmiş zamanda cereyan eden olayların hatırlanarak yansıtıldığı anlatım katmanı-öbür dünyadan yapılan yorumların verildiği anlatım katmanı) yazar tarafından ustalıklı monte edilmiş olup, bu montaj sayesinde şimdiki zaman katmanından gerçekte eserin fiktif şimdiki zamanını oluşturan geçmiş zamana geçilir. Geçmişte anlatılan olaylar kronolojik sıralanmamıştır.”¹²

Nuran Özyer'in Önsöz'ünde de belirttiği gibi Plenzdorf Wibeau'ya üç farklı anlatım katmanından "öbür dünyadan yapılan yorumların verildiği anlatım katmanını"¹³ reva görmüştür. Bu ölü-anlatıcıdan başka bir şey değildir. Orhan Pamuk'un da en azından kitabının ilk bölümü olan "Ben Ölüyüm" bölümünde ölü-anlatıcıya odaklandığı ve ondan başka bir tipolojiyi o başlıkta betimlemeyi uygun görmediği düşünülecek olursa Plenzdorf modern bir tarz olarak figürlerin fiktif gerçeklikte canlı ve ölü oldukları anlatım katmanlarını bir sayfaya yani aynı sayfaya vererek ve bunları örtüştürerek yer yer birbirleriyle kaynaştırdığını görmekteyiz. Müdahale metin içinde her ne kadar ölü-anlatıcıdan kendi perspektifi ve konumu düşünüldüğünde canlı olan ve hayatta olan anlatım katmanına doğru gözüксе de Pamuk'un ölü-anlatıcıya atfettiği ve verdiği, ona yüklediği oktoryal, kıstlı oktoryal durum Plenzdorf'un ölü Wibeau'sunda görülmez. Plenzdorf'un ölü-anlatıcıyı Wibeau Pamuk'un ölü-anlatıcısı gibi şaman perspektife, her şeyi kuşatan perspektife sahip değildir. Ölüm ötesini, metafiziki sorunları, bizlerin okur olarak merak ettiğimiz dünya ötesi, ölüm ötesi soru/n/ları bizlere anlatmaz. Bakışı Pamuk'un anlatıcısı gibi metafizik yöne doğru evrilmez. Plenzdorf'un ölü-anlatıcısı daha çok gündelik sorunlar, rutin olaylar üzerine dikkatini odaklar. Yönünü ölmüş olmasına rağmen metafizik unsurları ve olguları okurlara anlatmaktan çok ay altı aleme, seküler sorunlara

¹² A. g. y., s.7.

¹³ A. g. y., s.7.

çevirmiştir. Dünyayla ölüm arasında kalmış ruh gibi, ama daha çok da dünyaya yakın durmaktadır. Pamuk'un ölü-anlatıcısı sadece kendi katilinin bulunması sorunu çevresinde yönünü dünyaya doğru çevirmiştir, fakat bu ölü-anlatıcı biz okurların, yaşayan, hayatta olan biz okurların ötelere, öbür dünya, ahiret meselelerini merak ettiğimizi bildiğinden bizlere bu hususlarda bilgi vermeyi amaç edinir. Yönü ölü bir anlatıcı olmasına rağmen ötelere, ahirete ay üstü aleme dönüktür. Pamuk'un *Benim Adım Kırmızı* adlı kitabında ölü-anlatıcısını metinden alıntılar göstererek tespit ettiğimiz gibi şimdi bu noktada Plenzdorf'un *Genç W'nin Yeni Acıları* adlı metninde tespit ettiğimiz ölü-anlatıcısının birkaç örnek gösterelim. Plenzdorf'un *Genç W'nin Yeni Acıları*'nda ölü-anlatıcı diline örnek vermek için ilki aynı sayfalarda yer alan fiktif gerçekte canlı ve yaşayanların konuşmalarını ve sonra da ben-anlatıcı perspektiften okurlara hitap eden ölü-anlatıcının buna müdahalelerine örnek vermekte fayda vardır:

“(...) Edgar'ın nerede olduğunu, yani Berlin'de olduğunu, önce bana söylemek istememişti. Kimse kasetlerden bir anlam çıkaramamıştı. Fakat hiç değilse Edgar'ın sağlığının iyi olduğu, hatta tembellik etmeyip çalıştığı bile anlaşılmiş oldu. Daha sonra kendisinden ayrıldığı bir kız çıktı ortaya. Kız evliydi! Burada olduğu sürece kızlarla hiç ilişkisi olmamıştı. Aslında bunların hiçbirisi polisi ilgilendirmezdi.”

Durun, durun bakalım! Hepsi de saçma. Pekala da kızlarla ilişkim oldu. İlk olarak 14 yaşında. Bunu şimdi söyleyebilirim. Bu konuda o kadar çok şey söyleniyor ki, hiç biri de kesin değildi. Sonunda her şeyi kendim öğrenmek istedim, bu da benim huyum. İsmi Sylvia idi. Benden de üç yaş büyüktü. Onu tavlama için üç dakika yetmişti. Yaşım için oldukça iyi bir zamandı sanırım, üstelik o zaman daha cazibemin ve de çıkık çenemin de olmadığı düşünülürse. Bunu mütevazî olmak için

söylemiyorum, aksine hiç kimsenin yanlış bir imajı olsun istemiyorum, çocuklar.¹⁴

Görüldüğü gibi metinde, üst alıntı metinde hayatta olan babanın yaptığı konuşmalara alt alıntı metnindeki ölü-anlatıcı müdahale edip, onların fikrine karşı çıkmaktadır. Onlara katılmamakta, kendi fikrini dillendirmektedir ya da onların tartıştığı konuları yakinen takip edip bu hususta görüşlerini ifade etmektedir. Romanın kahramanı Wibeau'nun babasının alıntı metninde tırnak içindeki konuşmalarından birine yine ölü-anlatıcımızın müdahalesine bir örnek daha vermekte fayda görüyoruz:

"Ve sonunda Edgar hocasının ayağına demir plakayı fırlatmış, hem de öyle kuvvetli *fırlatmış* ki, ayak parmağı kırılmış. Yıldırım çarpmışa döndüm. Önce buna inanmak istemedim."

Hepsi doğru. Birkaç küçük ayrıntıya kadar. Birincisi demir plakayı **fırlatmadım**. Buna ihtiyacım yoktu ki. Bu plakalar zaten bir parmağı kıracak kadar ağırdılar. Onları sadece yere bırakmam yeterdi. Benim yaptığım da bu olmuştu. İkincisi; onları düşürmedim, aksine, önce Flemming çok kısa bir cümle söylemişti, hoş aslında kıyamet koparmıştı ya "Bunu senden hiç beklemezdim, Wiebau!". İşte o an kendimi kaybettim. Plakayı elimden bıraktım.¹⁵

Yine Plenzdorf'un ölü-anlatıcısı Wibeau'nun ölü haliyle kendi anlatım katmanından yaşayanların ve hayatta olanların anlatım katmanına müdahalesine bir örnek verip makalemizin sonuç bölümüne geçelim:

"Edgar'ı maalesef başından beri yanlış değerlendirdik, buna şüphe yok. Onu küçümsemiştik, herkesten önce de Liva şefi olarak ben. Baştan beri onu

¹⁴ A. g. y., s.14.

¹⁵ A. g. y., s.16.

hiçbir şey beceremeyen, bizim sırtımızdan para kazanan bir olarak görmüştüm.”

Para kazanmak istediğim doğruydu! İnsan artık kaset bile satın alamıyorsa, para kazanmak zorunudur. Bu durumda nereye gidilir? İnşaata. Moto: Hiçbir şey istemeyen ve hiçbir şey beceremeyen, ya inşaata ya da demiryoluna gider. Demiryolu benim için çok tehlikeliydi.¹⁶

Sonuç olarak şu söylenebilir; Orhan Pamuk *Benim Adım Kırmızı* adlı romanında Plenzdorf da *Genç W'nin Yeni Acıları* adlı romanında anlatım tekniği açısından klasik anlatım geleneğinde pek de sık görülmeyen yeni anlatım tekniği ve tarzı arayışlarını sürdürerek yeni roman biçimi arayışlarına devam ettiklerini göstermişlerdir. Edebiyatı edebiyat kılan şeyin yenilikler, yeni duyuş ve düşünüşler, yeni biçim ve tarzlar, yeni anlatım tekniği ile örülen orijinal roman arayışları olduğu düşünüldüğünde birbirlerinden çok uzak yerlerde roman yazan Pamuk'a ve Plenzdorf'a haklarını vermek gerekecektir. Ölü-anlatım ile şekillendirdikleri romanları hem klasik anlatımdan farklı bir havaya, atmosfere, anlatım biçimine sahiptir hem de okurlarda merak duygusu uyandıran bir yapıtı yazmayı başardıklarından dolayı da esrarengiz bir metin oluşturmuşlardır. Ölü-anlatıcı elbette yer yer ben-anlatıcı, yer yer de oktoryal anlatıcının sınırları içinde soluk alacak ve varlığını idame ettirecektir. Fakat yeri geldiğinde bu anlatım tutumu ben-anlatıcının ve oktoryal anlatıcının sınırlarında yaşamasına rağmen, onun renginden apayrı tema ve gizemliliğe sahiptir. Plenzdorf'ta ölü-anlatıcı ben-anlatıcı perspektifinden dillendirilmiş, oktoryal anlatım içermemesine rağmen yine de gücünü kendine ait olan anlatım platformundan diğer anlatım platformuna yaptığı müdahalelerinden alır. Plenzdorf'un ölü-anlatıcısı (Wibeau) Pamuk'un gibi oktoryal anlatıma hatta kısıtlı oktoryal anlatıma sahip değildir. Dikkatini babasının, sevgilisinin, arkadaşlarının, dostlarının konuşmalarına vermiş, onların diyaloglarına, monologlarla karşılık verir. Pamuk'un ölü-anlatıcısı ise anlatım tekniği bakımından daha derin bir donanıma sahiptir. Bir oktoryal anlatıcı gibi her şeyi bilir ama kendi katilini bilememekle “kısıtlı-oktoryal anlatım tutumu”nun da temelini atar. Bütün vaktini Plenzdorf'un ölü-anlatıcısı gibi gündelik işlere, rutin yaşam akışına ve sevdiklerinin diyaloglarına onlar duymasa da müdahalelerle geçirmez. Katilinin bulunmasını ister, katilinin

¹⁶ A. g. y., s.61.

-112- A. SARI: Orhan Pamuk'un "Benim Adım Kırmızı" Adlı Romanıyla Ulrich Plenzdorf'un "Genç W'nin Yeni Acıları" Adlı Romanlarında Ölü-Anlatıcı (Nekro-Narratör) Tutum

bulunmadığı ve cenaze namazının kılınmadığı sürece atıldığı kuyuda mutlu olamayacağını dillendirir.

KAYNAKLAR

PAMUK, Orhan;

Benim Adım Kırmızı, İletişim Yayınları,
İstanbul 1999.

PLENZDORF, Ulrich;

Genç W'nin Yeni Acıları, Gündoğan Yayınları,
Ankara 1991.

